

STROMY A VÍTR

Sedím pod vysokými stromy, a silný vítr čerá jako příboj jejich vrcholy, že se jejich živoucí brnění listů chvěje a šumí čímsi, co je zároveň jásáním i agonii. Mám opravdu pocit, jako bych seděl právě na dně mořském mezi samými kotvami a lany, a jako by mi nad hlavou a v zelenavém vodním přísvisu znělo neustále šplouchání vln a sténání a praskot a troskotání strašlivých lodí. Vítr rve stromy, jako by je chtěl vytrhnouti s kořeny i se vším ostatním ze země jako chomáče trávy. Anebo, abych se pokusil ještě o jeden zoufalý básnický obraz, který by vystihl tuto nevyjádřitelnou energii, stromy se napínají a rvou a sáponu, jako by to byla smečka draků za ocas uvázaných.

Při pohledu na tyto obry s těžkými korunami, trýzněně neviditelným a mocným čarodějským, ožívá mi v mysli jistá věta. Pamatuji se na malého chlapce, svého známého, který se jednou procházel parkem v Battersea pod stejné rozervanou oblohou a zmltájcími se stromy. Vítr se mu nijak nelíbil; foukal mu příliš do tváře; nutil ho, aby zavřel oči a odnesl mu klobouk, na který byl velmi hrdý. Byly mu, pokud se pamatuji, asi čtyři roky. Postěžovav si několikrát na neklidné povětrí, pravil posléze své matce: „Nu a proč nedáte pryč ty stromy, pak by už nebyl vítr.“

Nelze si představití nic rozumnějšího nebo přirozenějšího než tento omyl. Každý, kdo by hleděl po prvé na stromy, mohl by se domýšletí, že jsou to opravdu rozsáhlé a obrovitě vějíře, jež pouhým máváním rozvířují kolem na míle ovzduší. Nic, pravím, by nemohlo býti lidštější a omluvitelnější než víra, že právě stromy působí vítr. Opravdu, víra ta je tak lidská a omluvitelná, že je vskutku věrou téměř devadesátí devíti ze sta filosofů, re-

formátorů, sociologů a politiků velkého věku, v němž žijeme. Můj malý přítel podobal se vskutku velice předním moderním myslitelům; jenom že byl mnohem přesnější.

* * *

V malé parabole, kterou měl takto čest vynaléztí, zastupují stromy všechny věci viditelné a vítr neviditelné. Vítr je dech, který vane, kam se mu zalíbí; stromy jsou částí hmotného světa, jež se kloní tam, kam se duchu zalíbí. Vítr je filosofie, náboženství, revoluce; stromy jsou města a civilisace. Ze je vítr, víme jen proto, že se stromy na nějakém vzdáleném vrchu náhle zblázní. Že je opravdu revoluce, víme jen proto, že se zblázní všechny komíny po celém obzoru města.

Právě jako se roztrhaný obrys stromu rozštěpí náhle ještě více a vytvoří fantastické hřebeny nebo chvostnaté ocasy, tak se hroutí lidské město při zavanutí ducha, jímž se kácejí chrámy nebo věže. Chátra hemžící se v palácích, krev tekoucí struhami, guillotina zdvižená výše než trůn, vězení v ssutinách, lid ve zbrani – to všecko není revoluce, ale následky revoluce.

Vítr nelze vidětí; vidětí můžete jen, že je vítr. Stejně také nemůžete vidětí revoluci; můžete jen vidětí, že je revoluce. A nikdy nebylo v dějinách světa pravé revoluce, brutálně jednající a rozhodné, již by nebyl předcházet neklid a nová dogmata mezi neviditelnými věcmi. Všechny revoluce jsou s počátku abstraktní. Většina revolucí je s počátku docela pedanticky abstraktní.

Vítr je nad světem dříve, než se pohne větévka na stromě. A tak se vždy musí dříve rozpoutatí bitva na nebi, než se rozpoutá na zemi. Ježto se sluší modliti se za příchod království, sluší se také modliti se za příchod revoluce, která obnoví krá-

lovství. Sluší se doufat, že uslyšíme ve stromech vítr nebes. Sluší se modlit: „Bud' hněv tvůj jako v nebi, tak i na zemi.“

Je tedy velkým lidským dogmatem, že vítr po^a hybuje stromy. Velkým lidským kacírstvím je, že stromy hýbají větrem. Říkají-li lidé, že jedině hmotné poměry vytvořily poměry mravní, pak znemožňují předem každou vážnou změnu. Neboť učinily-li mě poměry, v nichž žiji, úplně hloupým, jak mohu být jist, že si vedu správně, chci-li změnit tyto okolnosti?

Člověk, který vysvětluje každou myšlenku jako nahodilý výsledek okolí, potírá a diskredituje tím všechny vlastní myšlenky - nevýmaje ani této. Pro jakékoliv myšlení, ba i volnomyšlenkářství je nutno přisuzovat lidské myšlence svrchovanou autoritu. A nikdy v tomto věku nebo na této zemi nedospějeme v ničem k nápravě, neuvědomíme-li si, že morální popud přichází prvý.

Většina z nás na příklad čtla, myslím, v tisku a slyšela na debatních večerech nekonečnou diskusi mezi socialisty a úplnými abstinenty. Tito tvrdí, že pítí vede k chudobě; oni říkají, že chudoba vede k pítí. Divím se jen oběma stranám, že se spokojují tak prostým fyzickým výkladem. Jisté je zřejmo, že anglický proletariát vede k chudobě totéž, co jej vede k pítí; nedostatek silné občanské důstojnosti, nedostatek instinktu, který by kladl odpor ponižení.

Když jste zjistili, proč nebyly obrovské anglické statky již dávno rozdrobeny v malé statečky jako jsou ve Francii, zjistili jste, proč je Angličan opilejší než Francouz. Angličan má mezi svým miliónem roztomilých cností vskutku dobrou vlastnost, již lze výstižně nazvat „ruku na ústech“, protože jejím vlivem člověkova ruka hledá automaticky vlastní ústa, místo aby hledala (jak by někdy bylo potřeba)

nos svého utiskovatele. A člověk, který tvrdí, že anglická nerovnoměrnost při rozdělení půdy je způsobena jen hospodářskými důvody, tvrdí něco tak nesmyslného, že opravdu nemohl vědět, co mluví.

Ovšem říkají se a píšou věci stejně pošetilé jako tato jen vířem této velké podívané na dětskou bezmocnost, hospodářskou teorii dějin. Jsou lidé, kteří si představují, že všechny velké historické pohnutky byly hospodářského rázu, a pak vyjí ze všech sil, aby moderní demokracii přiměli k respektování hospodářských pohnutek. Krajiní marxističtí političkové v Anglii bijí se hrdinně v menšíně, marně se pokoušejíce přimět svět k tomu, co podle jejich teorie svět sám od věků dělá. Je právě pravda, že sociální revoluce vypukne v okamžiku, kdy věc přestane mít čistě hospodářský ráz. Nikdy nedojde k revolucím jen proto, aby byla zavedena demokracie. Je třeba demokracie, aby mohlo dojít k revoluci.

* * *

Opouštím svůj úkryt pod stromy, protože vítr a drobný déšť ustaly. V jasné sluneční záři tyčí se stromy do výše jako zlaté píliře. Otrěsy stromů a vanutí větru ustaly současně. Myslím tedy, že se vyskytnou ještě moderní filosofové, kteří budou státí na svém, že stromy působí vítr.